

بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در ارتباط با سیگار کشیدن

سیده فاطمه سید فاضل پور

عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی شهید دکتر بهشتی رشت

محمد تقی مقدم نیا *

عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی شهید دکتر بهشتی رشت

فیروز نصیرزاده

کارشناس پیراپزشکی - دانشگاه علوم پزشکی گیلان

چکیده

زمینه: استعمال دخانیات و مواد مخدر یکی از عمده ترین علل مرگ و میر زود هنگام در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه است. تولید انبوه سیگار و تبلیغات گسترده، موجب روی آوردن افراد زیادی به آن و افزایش شدید مصرف در دهه های گذشته شده است. سیگار اعتیادآور است و رهایی از اعتیاد حاصل از آن دشوار است. این امر بر اهمیت پیشگیری دراز بین بردن و یا کاستن این معضل جهانی دلالت می کند. تئوری عملی منطقی یکی از مهمترین تئوری هایی است که اساس مطالعات مربوط به سیگار کشیدن را تشکیل می دهد. براساس این تئوری نگرش افراد در شکل دادن به تمایلات رفتاری با اهمیت است.

روشها: این مطالعه با هدف بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان به روش توصیفی - تحلیلی انجام شد. جامعه آماری شامل ۲۹۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه بود. جمع آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه ای که شامل دو بخش اطلاعات دموگرافیک و سنجش نگرش بر اساس مقیاس لیکرت بود، انجام شد.

یافته ها: ۵۹ درصد دانشجویان دختر بودند. میانگین سن دانشجویان ۲۳/۲۵ سال بود. اکثریت در سال اول در حال تحصیل بودند. بیشتر آنان از وام تحصیلی و خوابگاه استفاده می کردند. ۸۳ درصد دانشجویان دوست سیگاری نداشتند. ۹۳ درصد آنان هرگز از سیگار استفاده نکرده بودند.

نتیجه گیری: ۸۶/۹ درصد دانشجویان نگرش مناسب (ضد سیگار) داشتند و به عوارض و مضرات آن معتقد بودند. ارتباط قوی بین مصرف سیگار و نگرش نسبت به سیگار کشیدن وجود داشت. بنابراین، با آرایه اطلاعات علمی مناسب و تغییر در سطح نگرش افراد می توان از میزان مصرف سیگار در گروههای در معرض خطر مانند جوانان کاست. ارتباط آماری بین مقطع تحصیلی، میزان درآمد شخصی، میزان درآمد والدین، سطح تحصیلات والدین، تاریخچه مصرف سیگار و تعداد دوستان سیگاری با نگرش در مورد سیگار کشیدن از لحاظ آماری معنی دار بود ($Pvalue < 0/002$).

واژگان کلیدی: سیگار، دانشجویان، نگرش

مواد و روشها

این پژوهش به صورت یک مطالعه توصیفی - مقطعی بر روی ۳۰۰ نفر (۱۵ درصد) از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در کلیه دانشکده های وابسته به دانشگاه در سال ۱۳۸۲ انجام گرفت. روش نمونه‌گیری به صورت طبقه بندی تصادفی بود. روش گردآوری داده ها با استفاده از پرسشنامه خود اظهاری مشتمل بر ۲ بخش اطلاعات دموگرافیک و سنجش نگرش حاوی ۳۰ سؤال بر اساس مقیاس لیکرت بود. از تعداد ۳۰۰ پرسشنامه توزیع شده، ۲۹۰ پرسشنامه به پژوهشگران عودت داده شد. بر اساس نمره کسب شده در مقیاس لیکرت، این نمرات در سه گروه ۷۰-۳۰ امتیازی به عنوان نگرش نامناسب یا تمایل به سیگار، ۱۱۰-۷۱ امتیازی به عنوان نگرش بی تفاوت و ۱۵۰-۱۱۱ امتیازی به عنوان نگرش مناسب یا تمایلات ضد سیگار دسته بندی شد.

تجزیه و تحلیل نتایج با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و به صورت توصیفی و تحلیلی انجام شد.

نتایج

میانگین سنی دانشجویان ۲۲/۲۵ سال بود. ۴۱ درصد دانشجویان پسر و ۵۹ درصد دختر بودند. ۶۶/۶ درصد از نمونه ها در حال تحصیل در مقطع کارشناسی بودند و بیشتر آنها (۳۵/۲ درصد) دانشجوی سال اول بودند. ۸۳ درصد دانشجویان درآمد شخصی نداشتند و درآمد والدین ۲۷/۲ درصد آنها بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ هزار تومان بود. از نظر سطح تحصیلات والدین، ۳۰ درصد تحصیلات ابتدایی و ۲۹ درصد تحصیلاتی در سطح

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی و فراوانی نسبی واحدهای مورد پژوهش بر حسب نگرش

نگرش	تعداد	درصد
نامناسب	۱	۰/۳
بی تفاوت	۳۷	۱۲/۸
مناسب	۲۵۲	۶۸/۹
جمع	۲۹۰	۱۰۰
میانگین نمرات		۱۲۳/۵
انحراف معیار نمرات		۱۴/۲۳

مقدمه

استعمال دخانیات و مواد مخدر یکی از علل عمده مرگ و میر زود هنگام در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه جهان است. هر سال میلیونها نفر در اثر مصرف سیگار و مواد مخدر جان خود را از دست می دهند و نزدیک به یک سوم این قربانیان متعلق به کشورهای در حال توسعه هستند (۱).

تولید انبوه سیگار و تبلیغات گسترده، موجب افزایش شدید مصرف آن در دهه های گذشته شده است. سیگار کشیدن به عنوان مهمترین مشکل بهداشتی قابل پیشگیری اکثر کشورهای جهان به شمار می رود (۲).

سیگار اعتیاد آور است و رهایی از اعتیاد حاصل از آن دشوار است. همین امر دلالت بر اهمیت موضوع حذف یا کاهش این معضل جهانی دارد. مروری بر مطالعات و تحقیقات قبلی نشان می دهد که بیشتر سیگاریها، سیگار کشیدن خود را از سنین زیر ۱۸ سال و در دوران نوجوانی شروع کرده‌اند. این مسئله ضرورت برنامه ریزی و اقدامات پیشگیرانه در این سنین را نشان می دهد (۳).

نوجوانان و جوانان جمعیت متنابهی را در سطح جهان تشکیل می دهند. تخمین زده می شود که در فاصله سالهای ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۰ افراد گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله از ۴۱۹ میلیون نفر به یک میلیارد و دویست و هشتاد هزار نفر افزایش یافته است. بیشترین تعداد این جمعیت در کشورهای جهان سوم زندگی می کنند. در ایران هم در حال حاضر حدود یک سوم جمعیت را جوانان و نوجوانان تشکیل می دهند و نمی توان آنها را در بررسی این معضل نادیده گرفت (۴).

تئوری های مختلفی از جمله تئوری عمل منطقی بر نقش آفرینی نگرش و تأثیر آن بر رفتار تأکید دارند. تئوری عمل منطقی بیان می کند که نگرشها در تشکیل تمایلات رفتاری با اهمیت هستند و معمولاً افرادی که میل به رفتار دارند بر اساس اینگونه تمایلات خواهد بود (۶).

اشهدی و کوهساری در یک مطالعه توصیفی - مقطعی تمامی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که ۱۶/۶ درصد از کل ۵۳۱ نفر دانشجویی که به پرسشنامه پاسخ داده بودند، سیگار مصرف می کردند (۵). با توجه به نتایج پژوهش فوق و تأثیر نگرش بر رفتار افراد و با در نظر گرفتن این نکته که نگرش، نیروی مکمل در رشد و تکامل شخصیت است و باعث تداوم رفتار شخص می شود پژوهشگران بر آن شدند که نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان را در ارتباط با سیگار کشیدن مورد مطالعه قرار دهند.

دیپلم داشتند.

۶۹ درصد واحدهای مورد پژوهش از وام تحصیلی و ۵۳ درصد از خوابگاه دانشجویی استفاده می‌کردند. ۹۳ درصد دانشجویان تا زمان مطالعه از سیگار استفاده نکرده بودند. ۸۳ درصد آنها دوست سیگاری نداشتند. ۲۵ درصد آنها پدر سیگاری و ۴ درصد مادر سیگاری داشتند.

برای تجزیه و تحلیل بخش دوم پرسشنامه، ابتدا هر عبارت بطور مجزا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که در مورد عبارت «سیگار کشیدن کاری است که دیگران شما را به انجام آن وادار می‌کنند» ۴۵/۵ درصد دانشجویان نظر کاملاً موافق داشتند. در مورد عبارت «سیگار کشیدن مانع از فعالیت ورزشی شما می‌شود» ۴۱/۴ درصد دانشجویان نظر کاملاً موافق داشتند.

نتایج کلی حاصل از تجزیه و تحلیل تمام عبارات حاکی از آن بود که اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۸۶/۹ درصد)، نگرش مناسب (ضد سیگار کشیدن) داشتند و نمره به دست آمده در رابطه با نگرش آنها در گروه ۱۵۰-۱۱۱ امتیاز قرار داشت. میانگین نمره نگرش در کل دانشجویان ۱۲۳/۵ بود.

بحث

بیشترین درصد دانشجویانی که وارد مطالعه شدند دختر بودند. با توجه به اینکه در سالهای اخیر اکثریت دانشجویان پذیرفته شده در دانشگاهها را دختران تشکیل می‌دهند، نتیجه فوق قابل پیش بینی بود. بیش از ۵۰ درصد دانشجویان از وام تحصیلی و خوابگاه که از جمله امکانات رفاهی ارائه شده به دانشجویان است استفاده می‌کردند. این مطلب حاکی از آن است که دانشگاه علوم پزشکی گیلان توجه خاصی به مسائل رفاهی دانشجویان دارد.

اکثریت دانشجویان سابقه مصرف سیگار نداشتند. با توجه به این نکته که اکثریت واحدهای مورد پژوهش را دختران تشکیل می‌دادند و در تحقیقی که پیکو در ارتباط با نگرش جوانان نسبت به سیگار کشیدن انجام داد، بیشتر شرکت کنندگان (۶۵/۳ درصد) دختر بودند و دختران نسبت به عوارض اجتماعی ناشی از سیگار نگرانتر بودند، در نتیجه میزان مصرف سیگار در دختران نسبت به پسران کمتر بود (۶). یک بررسی در سال ۱۹۹۲ در بین دانشجویان پزشکی نشان داد که ۱۸ درصد مردان و یک درصد زنان سیگاری هستند (۷).

بیشتر دانشجویان مطالعه حاضر دوستان سیگاری نداشتند. در حالی که در مطالعه پیکو ۴۰ درصد نمونه‌های پژوهش دوستان سیگاری داشتند (۶).

۲۵ درصد نمونه‌های این مطالعه پدر سیگاری داشتند. در بررسی پیکو ۳۳ درصد واحدهای مورد مطالعه پدر سیگاری داشتند. این مسئله می‌تواند مبین این نکته باشد که میزان مصرف سیگار در دانشجویان مورد مطالعه کمتر بوده است.

در ارتباط با «تعیین نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان در ارتباط با سیگار کشیدن» نتایج نشان داد که ۸۶/۹ درصد نمونه‌ها نگرش مناسب (ضد سیگار) نسبت به سیگار داشتند. یعنی اینکه به مضر بودن سیگار و عوارض آن اعتقاد داشتند. نتایج بررسی ابوالفتوح و همکارانش در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی عادات سیگار کشیدن در میان دانشجویان دانشگاه پادشاهی عربستان سعودی» نشان داد که اکثریت دانشجویان نگرش قوی ضد سیگار کشیدن داشتند (۸).

ارتباط بین جنس و نگرش نسبت به سیگار کشیدن از لحاظ آماری معنی دار نبود. ارتباط بین وضعیت تأهل و نگرش نسبت به سیگار کشیدن هم از نظر آماری معنی دار نبود.

ارتباط بین مقطع تحصیلی و نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{value} = 0/002$ از نظر آماری معنی دار بود. مناسبترین نگرش در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و کاردانی وجود داشت. ملانی و همکارانش در مطالعه‌ای نشان دادند که نگرش نسبت به سیگار کشیدن بین دانشجویان مقطع کارشناسی و دکترای حرفه‌ای تفاوت معنی داری داشت (۹).

ارتباط بین مقطع تحصیلی و نگرش نسبت به سیگار کشیدن از لحاظ آماری معنی داری نبود. ارتباط بین میزان درآمد شخصی و سطح درآمد والدین با نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{value} < 0/03$ از نظر آماری معنی داری بود.

به عبارتی با افزایش درآمد نگرش واحدهای مورد پژوهش مناسبتر می‌شد. ارتباط بین سطح تحصیلات والدین با نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{value} = 0/001$ از نظر آماری معنی داری بود. در حالی که در مطالعه اشهدی و منتصر کوهساری ارتباط بین میزان شیوع سیگار کشیدن و سطح تحصیلات والدین از نظر آماری معنی دار نبود (۵).

ارتباط بین تاریخچه فردی مصرف سیگار و نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{value} = 0/002$ از نظر آماری معنی دار بود. ارتباط بین تعداد دوستان سیگاری و نگرش نسبت به سیگار کشیدن با $P\text{value} = 0/001$ از نظر آماری معنی دار بود. به عبارتی هر چه تعداد دوستان سیگاری بیشتر بود فرد نگرش نامناسبتری نسبت به سیگار کشیدن داشت. در مطالعه پیکو ارتباط بین نگرش نسبت به سیگار و تعداد دوستان سیگاری معنی دار بود و هر چقدر فرد، دوستان سیگاری کمتری داشت نگرش ضد سیگار کشیدن در وی قویتر بود (۶). همچنین در مطالعه مازینگ و همکارانش تحت عنوان «بررسی عادات سیگار کشیدن در بین دانشجویان پزشکی» ارتباط قوی بین سیگار کشیدن و داشتن دوستان سیگاری وجود داشت (۱۰).

۵- با افزایش امکانات ورزشی و فرهنگی دانشگاهها که قشر عظیمی از جوانان کشور در این محیط مشغول به تحصیل هستند می توان گرایش جوانان به سیگار را کاهش داد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از همکاری جناب آقای تقدسی کارشناس ارشد آمار حیاتی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان که در امر تجزیه و تحلیل داده های آماری کمکهای شایان توجهی مبذول داشتند سپاسگزاریم.

مراجع

- ۱- ظهور علیرضا، عوامل موثر در استفاده از سیگار و مواد مخدر در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی کرمان در سال ۱۳۸۰، فصلنامه اصول بهداشت روانی، ۱۳۸۰؛ شماره ۱۲-۱۱: صفحات ۱۰۴-۹۹.
- ۲- نظری علی اکبر. بررسی وضعیت استعمال سیگار در بین دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی سمنان در سال ۱۳۷۸، فصلنامه طب و تزکیه، ۱۳۸۰؛ شماره ۴۲: صفحات ۳۲-۳۸.
- ۳- ضیایی پروین، حاتمی زاده نیکتا، وامقی روشنک، دولت آبادی شیوا. بررسی میزان شیوع مصرف سیگار و سن کشیدن اولین سیگار در دانش آموزان سال آخر دبیرستانهای شهر تهران در سال تحصیلی ۷۸-۱۳۷۷، مجله پژوهشی حکیم، ۱۳۸۰؛ شماره دوم: صفحات ۷۸-۸۳.
- ۴- اسد پور محمد، غفرانی پور فضل ا...، حاجی زاده سهراب. بررسی تأثیر آموزش به روش بحث گروهی بر میزان مصرف سیگار دانش آموزان پسر دبیرستانهای شهر رفسنجان، دو ماهنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد، ۱۳۸۰؛ سال نهم (شماره ۳۵): صفحات ۱-۶.
- ۵- اشهدی نغمه، منتصر کوهساری مریم. تعیین شیوع سیگار کشیدن در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، پایان نامه دکترای پزشکی، رشت، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۸۰.
- 6- Piko B. smoking in adolescence: Do attitudes really not matter? [cited 2003 Dec 12]: available from URL: [http://. Sote. Hu/piko/-smok1. htm]
- ۷- خواجه دولتی محمد، مولوی نجومی مرضیه. در ترجمه: دستورالعمل های کنترل و پایش همه گیری دخانیات. تهران: انتشارات صدا. ۱۳۸۲: صفحات ۱۵۱-۱۵۰.
- 8- abolfotoh H. Survary of smoking in students of king fahhad University. [Cited 1997 feb] available from URL: [http:// www. Kfshrc. Edu. Sa/annals/ 183/97-html].
- 9- Melani S, Karin E. Tobacco smoking habits, attitudes and beliefs among nurses and medical students in Tuscany. Eur J Epidemiology. 2000; 7: 607-11.
- 10- Mazing G. Cigarette smoking; knowledge and

پیشنهادات

- ۱- با توجه به نتایج مطالعه که حاکی از مناسب بودن نگرش اکثریت دانشجویان گروههای مختلف پزشکی نسبت به سیگار کشیدن بود و بیشتر آنها به عوارض و مضرات سیگار معتقد بودند و همچنین در طول دوران تحصیل متناسب با نوع رشته آگاهی آنان نیز بیشتر می شد و با توجه به تحقیق انجام شده در استرالیا که میزان مصرف سیگار در فارغ التحصیلان پزشکی را ۳۷ درصد و پیراپزشکان را ۵۳ درصد نشان می داد و حاکی از مصرف بالای سیگار پس از اتمام تحصیلات بود، پیشنهاد می گردد عوامل مؤثر در رو آوردن به مصرف سیگار پس از فراغت از تحصیل در این گروه مورد بررسی قرار گیرد.
- ۲- با توجه به اینکه این پژوهش در دانشجویان گروه پزشکی انجام شده است، باید در نظر گرفت تحصیل در رشته های مرتبط هم ممکن است بر نگرش آنها تأثیرگذار باشد. در همین راستا صدقی و همکاران (۱۳۸۲) به نقل از Dugas می نویسند اغلب تغییرات نگرشی با افزایش اطلاعات صورت می پذیرد (۱۱). همچنین رامبا چانداران و دارما لینگام (۱۳۷۰) می نویسند، نگرش معمولاً بدنبال آگاهی بوجود می آید (۱۲). بنابراین پیشنهاد می گردد پژوهش مشابهی بر روی دانشجویان سایر رشته های غیر پزشکی انجام شود.
- ۳- با توجه به یافته های این پژوهش که حاکی از رابطه قوی بین مصرف سیگار و نگرش بود ($Pvalue = 0/002$) بگونه ای که هر چقدر فرد نگرش مناسبتری نسبت به سیگار کشیدن داشت، میزان مصرف سیگار در وی کمتر بود و با در نظر داشتن این مسئله که واحدهای مورد پژوهش این مطالعه گروههای پزشکی در حال تحصیل بودند و اطلاعات کافی از عوارض و مضرات سیگار داشتند که بر نگرش آنها تأثیر داشت، پیشنهاد می گردد با ارائه اطلاعات مناسب رسانه ای در مورد عوارض و مضرات سیگار سطح آگاهی جامعه را بویژه جوانان و والدین آنها را نسبت به عوارض سیگار افزایش داد. این امر می تواند بر نگرش و باور آنها تأثیر گذارد و باعث تعدیل در رفتار آنها به شکل کاهش و یا ترک مصرف سیگار گردد.
- ۴- با توجه به تئوری یادگیری اجتماعی که بیانگر این نکته است که رفتار انسان در قالب مدلی پویا و بر اساس روابط سه جانبه بین رفتار، عوامل شخصی و فشار اجتماعی شکل می گردد و انسان تا حدی قادر به مقابله با فشارهای اجتماعی است (۱۳) و با در نظر داشتن نتایج این پژوهش که نشان داد بین تعداد دوستان سیگاری و نگرش نسبت به سیگار ارتباط قوی وجود دارد لذا پیشنهاد می گردد که خانوادهها در انتخاب دوست برای فرزندان شان دقت و تأمل بیشتری داشته باشند و با نظارت بیشتر مانع از تغییر دیدگاه نگرشی جوانانشان نسبت به سیگار شوند. این مسئله می تواند مانع مصرف سیگار و یا قطع آن گردد.

۱۲- شفیع فریخ، آذرکشسب اذن ا.... در ترجمه: آموزش بهداشت، راما چاندرامان، دارمالینگام (مؤلف). انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۰: صفحه ۲۳.

۱۳- شفیع فریخ. در ترجمه: رفتار بهداشتی و آموزش بهداشت تئوری پژوهش و عملکرد. کارن فرانسیس، مارکوس باریسارا (مؤلف). تهران: انتشارات لادن. ۱۳۷۶: ص ۱۹۶.

attitude among medical students. [cited 2001 may]. Available from URL: [http://www. Ust. edu/ ymsj/ smoking %20 HABITS. htm].

۱۱- صدقی ثابت میترا، سیدفاضل پورسید فاطمه، هاساواری فریده. بررسی آگاهی، نگرش و رفتارهای بهداشتی دانش آموزان دختر در مورد دوران بلوغ. مجله دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۸۲؛ سال دوازدهم (شماره ۴۷): صفحات ۳۷-۳۱.